

Юрій Пшеничний

ЗАБУДОВА ДУБЕНСЬКИХ СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКОГО І ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКОГО МОНАСТИРІВ ЗА ОПИСОМ 1769 Р.

У статті розглядаються і публікуються описи будівель Спасо-Преображенського та Хрестовоздвиженського монастирів у м. Дубно, складені у 1769 р. Вони дозволяють досліджувати планувальну структуру, характер та архітектурні особливості монастирської забудови.

Ключові слова: монастир, будівля, опис.

Функціонування монастирів неможливо уявити без комплексу храмових, житлових і господарських будівель. Кожен із осередків відрізнявся особливостями планувальної і будівельної структури, адаптованими до конкретних топографічних умов. Важливим чинником, який визначав рівень розбудови монастирів, був їх ієрархічний статус. Проте в цьому випадку інтерес до дослідження монастирських комплексів, зокрема і з точки зору їхнього архітектурно-планувального ансамблю, викликаний важливим місцем дубенських монастирів в історії Волині, а також для Дубна, у якому в XVII–XVIII ст. діяли Спасо-Преображенський, Хрестовоздвиженський, Свято-Вознесенський (Підборецький) і Різдво-Богородичний (Страклівський) монастирі. Важливе місце обидві обителі посідали раніше в житті і суспільно-релігійній діяльності князів Острозьких. Зокрема, досі в історіографії зберігаються різні погляди на те, який із цих монастирів князь Василь-Костянтин Острозький відвідував для молитви в першу седмицю Чотирнадцятиці [8, с. 112; 12, с. 869]. Проте, немає сумнівів, що на обидва монастирі було покладене відповідальне завдання укріплювати позиції православ'я в канонічних формах існування чернечих общин. Це виражалось, зокрема, у діяльності зосередженого довкола них релігійно-культурного осередку, при якому вівся переклад Святого Письма і написання богословських творів, зберігалась немала книгозбірня. При обителях перебували відомі православні діячі свого часу, як Іов Желізо, ієромонах Віталій, Іван Вишенський, ігумен Василій та інші, які брали активну участь в антиунійних заходах [8, с. 110–112].

Видатна релігійна роль Спасо-Преображенського і Хрестовоздвиженського монастирів, як і їх просвітницька діяльність, уже неодноразово ставали предметом уваги дослідників [3, с. 128–135, 139–155; 5, с. 674–675]. Проте важливим залишається розкриття їхнього функціонування, вираженого в конкретному архітектурно-планувальному комплексі споруд, який займав стале просторове положення відносно природних умов та міського осередку. Описи чи інвентарі в цьому відношенні дозволяють роздивитися середовище монастиря, так би мовити, із середини його замкненого у фізичному і сакральному розумінні середовища. Звичайно, повнота такого розгляду залежить від інформативності самих джерел. У цьому сенсі доречно згадати інвентарі Спасо-Преображенського (1731 р.) і Хрестовоздвиженського (1739 р.) монастирів, опубліковані свого часу В. Переговським [9, с. 1450–1453; 10, с. 1547–1548], які в дуже лаконічній формі відображають їх забудову та речове наповнення. З огляду на це, припускаємо, що публікатор скоротив оригінальні тексти, а тому актуальним завданням залишається пошук джерела, з яким працював дослідник. За таких умов запропонований до публікації в цій статті опис 1769 р. (Додаток 1) [13] на разі найбільш повно розкриває питання, пов'язані з характером і архітектурними особливостями монастирської забудови.

Висвітлення структури та речового наповнення конкретних релігійних осередків за допомогою публікації інвентарних описів чи візит відоме в історіографії. Зокрема, ще Якуб Гофман у 1935 р. опубліковував частину візит 1717 і 1726 рр. парафіяльного костелу містечка Птича [14]. У наш час публікації інвентарів Дерманського монастиря XVI–XVII ст. здійснили Т. Гуцаленко [4] та В. Луц [6]. Крім того, В. Луц опублікував опис Свято-Троїцького монастиря 1862 р. у Межиріччі Острозькому [7]. В. Александровичем здійснено публікацію та аналіз інвентаря Степанського монастиря 1627 р. [1]. Дослідником було частково опубліковано візити парафі-

яльного костелу Дубна 1799, 1810, 1814 та 1816 рр. [11]. Відомості інвентарів неодноразово залучалися дослідниками до відтворення історії релігійних осередків на Волині [2].

Новизна дослідження визначається виявленням на основі опису 1769 р. раніше невідомих аспектів призначення забудови Спасо-Преображенського і Хрестовоздвиженського монастирів. Мета нашого дослідження полягає в залученні до наукового обігу джерела, яке здатне проілюструвати архітектурно-планувальну структуру монастирів. Крім того, описи містять широкий спектр відомостей про мистецько-речове наповнення обох осередків, які у зв'язку із великим обсягом не включенні в матеріал цієї статті.

Описи розпочинаються з визначення місцезнаходження монастирів на островах. При цьому, якщо до Спасо-Преображенського монастиря вів міст, то до Хрестовоздвиженського дістатися можна було лише човном. Загальна планувальна ситуація забудови поблизу Спасо-Преображенського монастиря цікава з тієї точки зору, що всі будівлі тут були розташовані досить тісно, адже площа острова складає лише 0,8 га. Поруч із церквою і келіями монастиря знаходилася група господарських будівель: шпихлір, спіжарня, велика стайня з возовнею, менша стайня, кухня. Вони використовувались для зберігання харчових запасів, зокрема збіжжя чи борошна, сільськогосподарського реманенту, а стайня, очевидно, для утримання коней, яких використовували для перевезень. Судячи з відсутності згадки про хлів чи обору, як і курників, немає підстав, щоб визначати утримання на території монастиря великої та малої рогатої худоби, а також птиці. Невелика кількість господарських будівель на самій території обителі схиляє до думки, що такими справами, як поповнення продовольством, зокрема виїзд кінями для помолу борошна, приготування трапези, можливо й землеробськими роботами за межами монастиря, займалися самі ченці, що зрештою узгоджувалося би з моральним обов'язком фізичної праці для забезпечення общини.

Житлові будівлі представлені будинком настоятеля (*rezydencya opacka*), будинком священика (*rezydencya wikaryiska*) і келіями. Перші два будинки, збудовані з дерева, були від подвір'я потиньковані глиною, мали сіни, по дві кімнати і кахельні печі. Будівля мурованих келій включала в себе коридор, який не мав стелі чи склепіння, а разом із усією будівлею був покритий спільним гонтовим дахом. Він вів до чотирьох кімнат келій, у кожній із яких була кахельна піч, але серед них виділялась за розмірами келія в північній частині всієї будівлі (*od roga wikaryiskiej rezydencyi*), яка мала два вікна, решта ж – по одному. Від цього боку келії були сполучені дверима з будинком священика, на той час забитими. Крім того, значну частину будівлі келій (судячи з опису південну – *прим. авт.*) займав *refektarz* (в середньовічних монастирях велике приміщення, що виконувало роль трапезної), який мав два вікна, зелену кахельну піч, шафу і великий стіл. Під келіями знаходився мурований погріб (*sklep*) на три відділення.

Щодо мурованої церкви, то автор опису відзначав, що вона була збудована за князів Острозьких, мав прибудовану дерев'яну крухту з окремим входом, малий купол із хрестом, який був оточений дашком, підтримуваним баясинами. Ще два менших хрести знаходилися на протилежних краях даху. Цікавою особливістю внутрішнього оздоблення церкви була дерев'яна підлога, викладена *in forma kostki*, ймовірно, з декоративною метою.

Хрестовоздвиженський монастир зафіксований у описі на прикладі трьох, очевидно, єдиних на той час збережених чи вартих уваги будівель: церкви, житлового будинку (*rumek czyli rezydencya zakonnicza*) і кухні. Дерев'яна невелика церква стояла на підвищенні острова, і була збудована, як зазначається, за князів Острозьких. Вона мала стіну, від подвір'я кожуховану гонтами, і так само гонтами покритий дах з однією банею і залізним хрестом. Житловий будинок, розташований неподалік церкви, був на час складання опису в новому стані. Про його недавню побудову чи ремонт свідчить наявність обклеєних чимось на зразок шпалер стін кімнати, мальованих квітчастими візерунками. Так само поклеєними були і стіни алькеру у цьому будинку. У Спасо-Преображенському монастирі поклеєні і мальовані зсередини стіни мав лише будинок священика.

Більшість господарських і житлових будівель монастирів були збудовані з обтесаних брусів (*drzewa ciosanego*) чи дощок (*drzewa tartego*). Мурованими названі лише церква, келії і кухня Спасо-Преображенського монастиря. Натомість дерев'яна пекарня Хрестовоздвиженського монастиря мала сіни, плетені з хмизу. Її зазначена в описі давність знаходить вияв у тому, що стара кахельна піч після ремонту була обмазана глиною. Крім того, це єдина з усіх будівель, що була покрита соломою. Примітною особливістю будинків настоятеля і священика Спасо-Преображенського монастиря були стіни, потиньковані від двору глиною, а лазня тут стояла на палях на воді.

У підсумку можна бачити, що описи дають уявлення про планування монастирських дворів та зокрема – окремих споруд, їхні архітектурні особливості. Простежуються поєднання різних варіантів конструкцій будинків, а також підходи у практичному й естетичному оформленні їхніх інтер'єрів і екстер'єрів, що дозволяє побачити прояви існуючої до того часу народної будівельної традиції в одному місті.

Додаток 1

Opisanie klasztoru dubieńskiego ze wszestkiem sprzetem y zabudowaniem uczynione w czasie przekazania onego w kierowanie i rozporządzenie księdza Jazona Owsukiewiczza. Roku 1769 d. 7 9bris.

Brama

Klasztor dubiński stoi na kępie ma przyjazd od miasta przez most y brame, która ta brama, ze srodku od miasta jutrowana tarcicami hyblowanemi y¹ przyozdobiona gankiem y facyalką². W tej bramie wrota duze pojedynkowe na biegunie, mające tarcice przybite ufnalami zelaznemi y furtka na zawiasach zelaznych z klamką y z zaszczepką zelazną. Na wierzchu zas tej bramy dzwånica, gdzie się znajduje dzwonów in № pięc, a szosty przy furtce. Dach u tej bramy ogrągły gątami pokryty, mająj na wierzchu kopułką y krzyz zelazny.

Szpieklerz

Przeszedłszy tej brame a w lewą stronę wziowszy się niedaleko stoi szpieklerzyk na dwie kondygnacye budowany z przygalerką z drzewa ciosanego, do którego wspanie drzwi na zawiasach z zaszczepką y skoblem zelaznym tudziez zamkiem wnetrznym. Wszudłszy we środek owego szpieklerzuka będą drzwi po lewej stronie, na biegunie do komórki. Na drugiej zas kondygnacyi także szpieklerzyk, do którego drzwi na zawiasach z zaszczepką y skoblem zelaznym. Cały tedy ten szpieklerzyk jak jest opisen gątami pokryty.

Staynia

Mało co opodal od tego szpieklerzyka staynia nowa uraz z wozownią z drzewa tartego zabudowana cała gątami pokryta y porządna z pomostem drewnianym z jasłami y zlobami, do której drzwi podwojną na biegunach z tarcie jakolez y do wozownię dzwie na biegunach podwojne y cała pomostem drewnianym wyscielona.

Łazienka

W rogu tej stayni czyli wozowni na wodzie stoi na palach łazienka z drzewa ciosanego jeszcze dobra tylko ze bez pieca cała pokryta gątami.

Stajenka

Od tej łazienki idąc ku cerkwi stoi stajenka z dybow budowana, pokryta gątami mająca drzwi duze jedne pojedynkowe na biegunie przy zaszczepce y skoblu zelaznym, a druge niewielkie także na biegunie.

Szpiezarenka

Opodal od tej stayni nad ścieżką idacą ku kuchni stoi komóreczka ad proieus szpiezarenka niewielka z drzewa ciosanego budowana y pokryta gątami do której drzwi na zawiasach z zaszczepką y skoblem zelaznym...

Rezydencya Opacka

Po prawej zas stronie tej pomienionej bramy niedaleko stoi rezydencya opacka drzewniana z podworza glina otynkowana, frątem niby do miasta stojaca do której wstep przez sionki niewielkie w których to sionkach drzwi y z podworza przeciwnych sobie na zawiasach z klamkami y zaszczepkami stolarskiej roboty dwoje y kominów murowanych y tynkowanych nad dach wyprowadzonych dwa.

Pierwsze pokóje

W tych sionkach będąc, a chcąc do pierwszych pokójoy potrzebna się obrocie w prawę stronę y drzwi co po prawej stronie w sionkach znajduję się sq³ do pierwszy izby opackiej, a te na zawiasach z klamką y zaszczepką tu dziez zamkiem wnetrznym slusarskim, a tak do tej wszedłszy izby obaczysz ściany hyblowane, podłogą drewnianą, piękną, okien tafłowych w olów oprawnych z kwatyrami podwojnemi na zawiaskach zelaznych z kruczками a zpodworza okiennicami także na zewiasach przymykajacych się in № dwi, stoł stolarski, piec kaflowy poliwany z kominkiem murowanym tynkowanym y szafke, przy proga z drzwiczkami, pojedynkowemi przy kratce drewnianej y zameczku unętrznym.

¹ Так у тексті, має бути – і.

² Так у тексті.

³ Так у тексті.

Z tej izby są drzwi pojedynkowe stolarską na zawiasach z klamką y zaszczepką do alkierza, któren to alkierz ma ściany hybłowane, podłogą drewnianą, okno jedno taflowe w olów oprawne zamykające się okiennicą z podworza na zawiasach zelaznych. W tym alkierzu po lewej stronie są drzwi do garderobki na zawiasach z klamką do której garderopce podłoga drewniana okno jedno w olów oprawne, okiennicą z podworza na zawiasach zelaznych zamykające się w której szafa podwojna ze szkłem, którego to szkła wiele się znajduje... Z tej zas garderopki drzwi na zawiasach zelaznych przy zaszczepce na galerkę.

Pokóje Przeciowne

Opisawszy pokóje pierwszy opakę wracam się znowu do owych sionek w których po lewej stronie są druge drzwi na zawiasach zelaznych z zamkiem wnetrznym do przeciwnych pokojów, gdzy wszedłszy w pierwszej izbie ściany hybłowane, podłoga drewniana, piec kaflowy zułty z kominkiem murowanym. Okien dwie taflowych w olów oprawnych z kwatyrkami podwójnymi zamykającymi okiennicami na zawiasach zelaznych z podworze. Z tej izby się drzwi stolarskiej roboty na zawiasach zelaznych z zaszczepką do alkierza w którym alkierzu podłoga drewniana okien dwie taflowych z podworza okiennicami na zawiasach zamykających się. Z tego alkierza po prawej stronie idę drwi na zawiasach do komórki w której komórce okno jedno taflowe okiennicą na zawiasach zamykające się y podłogą z tarcic drewnianą. Z tej komórki drzwi na zawiasach z zaszczepką y klamką na galerke przy których to drzwiach w owej galerkę schody na gurzę przymykające się drzwiczkami na zawiasach y zaszczepką przy skoblu. Na której to gurze znajduje się officynka, do tej officynki drzwi na zawiasach z klamką, a w niej okien dwie. Jedno okno szkła niema tylko same ramy, a drugę szkła taflowego cale. Ta tedy cała rezydencya opakka jak iest opisana gątemi pokrzyta.

Rezydencya Wikaryiska

Wszedłszy z tej rezydencyi opakkiej a idąc ku rezydencyem klasztornym stoi rezydencya wikaryiska frątem do cerkwi drewniane z podworze gliną otynkowana, pokryta gątemi y mająca komukacya z klasztorem. Do tej rezydencyi wchodząc przez ganek, drzwi do sieni pojedynkowe na zawiasach z zaszczepką, przeciwko których druge drzwi takze na zawiasach na galerkę⁴. W tych sieniach będąc po prawej stronie są drzwi na zawiasach z zamkiem wnetrznym do izby pierwsze, która to izba ma ściany wyklejanę y malowaną, piec kaflowy z komienkiem muruwanym, podłogę drewnianę. Okien trzy szkła taflowego okiennicami z podworza zamykających się. Stoł stolarskiej roboty, ławek dwie y krzesło jedne. Tudziez szafa troche farbowana, które w gurze ma drzwiczki pojedynkowie z kratka drewniana przy zamczku⁵ popsutym. Z tej izby drzwi do alkierza na zawiasach z zamkiem wnetrznym z zaszczepką. Któren to alkierze ma ściany malowane, podłoge drewniana. Okno jedne taflowe w drzewo oprawne. Okiennica z podworza na zawiasach zamikające się. Z tego alkierza drzwi na zawiasach do garderopki, która to garderopka ma ściany hybłowane, okno jedno taflowe w drzewo oprawne z okiennicą na zawiasach z podworze y drzwiej dwoje na zawiasach, jedne na galerkę, a druge do izby pierwszej...

Przeciwna izdebka

Po lewej zas stronie w owych sieniach drzwi na zewiasach do izdebki przeciwniej, w której nikt mieszkaj nie moze bo w cały zapuszczona, rzeczy tylko gdzie niektóre konserwowane bywają... W tej izdebce okien taflowych dwie w drzewo oprawnych. Drzwie po lewej stronie do celi murowanej zakonnicej na zawiasach zelaznych prorszas zabite.

Rezydencya Klasztorna

Wszedłszy z rezydencyi wikaryiskiej będzie niby od rogu owej przeciwniej izby zaczynaj się mur cel klasztornych, których jest wszystkich in № 4. Tę cele mają kurytarz drewniany bez scieli y sklepienia, pokryty razem z celami gątemi na którym kurytarzu ob ornamentum okna dwie taflowe w drzewo oprawne znajdują się. Te cele kazde ma drzwi stolarską na zawiasach z zamkami wnetrznymi⁶ y zaszczepkami y piece kaflowe, ale co okien to niektóre y po dwie maja bo ta cel w te zaraz od roga wikaryiskiej rezydencyi zaczyna się ma okien dwie taflowych y jest w sobie obszerna y ma szafke w framudzę z dwoma drzwiczkami. Druga cel w koło niej ma okno jedno z krato zelazną y szafa takze w framudze z dwoma drzwiczkami, a zas trzecia y czwarte ma po jednym oknie taflowym przy który ide zaraz refektarz murowany, majacy drzwi od korytarza na zawiasach zelaznych z zamkiem wnetrznym, w którym okien dwie szkła taflowego, piece kaflowy zielony szafa duza podwójna, stoł duzy y inne rzeczy...

Kuchnia

Z tego refektarza okno do kuchni y wrogu drzwi na zawiasach z klamką y zaszczepką do izdebki kuchienne. Ta kuchnia murowana z kominem murowanym, która ma okno jedno szkła taflowego, szafka

⁴ Так у тексті, має бути – на galerkę.

⁵ Так у тексті, має бути – zamczku.

⁶ Так у тексті, має бути – wewnetrznemi.

za pojedynkowemi drzwiczkami y drzwi dwoje na zawiasach jedne od podworza przy klamce, a druge do izdebki w którey izdebce piec kaflowy okno jedne taflowe, szafka w framudze z pojedynkowemi drzwiczkami.

Sklep

Pod temiz celami w ziemi murowany znajduje się sklep na trzy dzielący i się sklepiki, do którego prostep przez szyie murowana y komórka drzewianą nad te szyią będąca iz tedy trzy sklepiki kazdy ma drzwi na zawiasach z zaszczepkami y skoblami.

Cerkiew

Cerkiew dubieńska między tym zabudowaniem zwyż opisanym stoi posrodku murowana y założona przez JO. Xięzát Ostrogskich⁷ sub titulo Smi Salvatoris z przyłączana inpost do tej cerkwi kruchta drewniana. Ta cerkiew gátami pokryta z kopulka jedną posrodku cerkwi, która kopulka około otoczona gankiem z balasikow malowanymi z trzema krzuzami⁸ żelaznymi, dwoma po rogach, a trzecim dużym na kopule y z dwoma facyatami z tarcie robionemi gvondami malowanemi intus zas sklepiona murem, podłoga alias posedzku w niej drewniana in forma kostki, okien dużych w drzewo oprawnych № pięć drzwi dwoje – jedne do samej cerkwi debowę na trzech zawiasach żelaznych z zamkiem unetrznym y ogniwnem żelaznym do kłódki, druge do kruchty na dwóch zawiasach z zamkiem wnetrznym y zaszczepka.

Browar

Browar za mostem na drugiej stronie stawu z drzewa ciosanego zabudowany y pokryty czescia gátami, czescie dranicami ze słodowniej y izdebka w którym to browarze piecow z cegły murowanych trzy, drzwi czworą na biegunach z których jedne drzwi z zaszczepką y zasuwką żelazną.

Opisanie Cerkwi S Krzyskiej ze wszystkim sprzetem y zabudowaniem uczynione roku 1769 d. 7 9bris.

Piekarnia

Cerkiew świętokrzycka stoi na kempie troche obszyrnej, zarosły drzewem rodzajnym y nierodжайnym. Ma przyjazd łódzią, gdzie przy samym brzegu wysiadanym stoi piekarnia stara z drzewa ciosanego budowana y słoma pokryta do której sieni zaplecione z crustu. W tej piekarni piecow dwa jeden krzyzowy, a drugi kaflowy stary, glina otynkowany. Okien szkła ordynarijnego małych w drzewo oprawnych dwie, stoł prosty y lawek dwie.

Cerkiew

Od tej niadaleko piekarni na wozgurku stoi cerkiew fundowana y założona przez JO. Xięzát Ostrogskich sub titulo Exaltionis Sancto Cruca cała drewniana koszuchowana z podworku gátami, majaca dach gátami pokryty, przy jedne kupulce na której krzyz żelazny. Do tej cerkwie drzwi duże. Jedne na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem wnetrznym, okien w ołów oprawnych trzy, a w drzewo – dwie, kratkie z balasikow toczonych zamiast [9] w górze ma dowole osadzony krzyz z wyrezeniem męki Pańskiej.

Rumek czyli Rezydencya Zakonnicza

Malo co opodal od tej cerkwi stoi rezydencya zakonnicza z drzewa w sklut¹⁰ ciosanego zabudowana y gátami pokryta, jeszcze nowa do której to rezydencyi wstep przez sieni, mające drzwi na zawiasach żelaznych z klamką y zaszczepką. Z tych sieni drwi do izby na zawiasach żelaznych z klamką y z zaszczepką w której to izby ściany wyklejane y malowane wróżne floresy obrazow na teblaturze malowanych trzy. Okien taflowych we drzewo oprawnych dwie, piec kaflowy z kominkiem murowanym, stoł y tapczan. Z tej izby drzwi do alkierza także na zawiasach żelaznych z klamką, który to alkierz ma ściany wyklejane y malowane tudziez okno jedno szkła taflowego w drzewo oprawnę.

Список використаних джерел і літератури:

1. Александрович В. Инвентар Степанського Михайлівського монастиря 1627 року / В. Александрович // Український археографічний щорічник. – К., 2006. – Вип. 10/11. – С. 423–449.
2. Атаманенко В. Б. Маєткове забезпечення православної церкви Волині в другій половині XVI – першій половині XVII ст. / В. Б. Атаманенко // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Свято-Троїцький собор в історії Луцька та Волині. – Луцьк, 2005. – С. 57–68.
3. Горін С. Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст. : функціонування і місце у волинському соціумі / С. Горін. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2012. – 560 с.

⁷ Так у тексті, має бути – *księzát Ostrogskich*.

⁸ Так у тексті, має бути – *krzuzami*.

⁹ Важке для відчитання слово, можливо – *theisuszu*.

¹⁰ *Sklut* – за словником W. Doroszewskiego – *topór z szerokim ostrezem i małym toporzyskiem*, а виходячи зі змісту і дерево оброблене такою сокирою, як теслярським знаряддям, очевидно, квадратні в перерізі балки.

4. Гуцаленко Т. Три найдавніші інвентарі Дерманського монастиря / Т. Гуцаленко // Лавра. – 2000. – № 2. – С. 49–51.
5. Довбищенко М. В. Волинська шляхта у релігійних рухах кінця XVI – першої половини XVII ст. / М. В. Довбищенко. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. – 882 с.
6. Луц В. Д. Інвентарні описи Дерманського монастиря XVI–XVII ст. в науковому доробку Володи-мира Вуйцика / В. Д. Луц // Волинська ікона : дослідж. та реставрація : матеріали X міжнар. наук. конф. м. Луцьк, 17–19 верес. 2003 р. : наук. зб. – Луцьк, 2003. – Вип. 10. – С. 164–168.
7. Луц В. Д. Опис Троїцького монастиря у Межирічі Острозькому 1862 року / В. Д. Луц // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині : матеріали VIII міжнар. наук. конф. Луцьк, 13–14 груд. 2001 р. : наук. зб. – Луцьк, 2001. – Вип. 8. – С. 122–134.
8. Мицько І. Дубенський релігійно-культурний осередок / І. Мицько // Острозька академія XVI–XVII ст. ; [Енциклопедія]. – Острог, 2010. – С. 110–112.
9. Переговский В. Бывшие православные монастыри в г. Дубне Волынской губернии, основанные князьями Острожскими / В. Переговский // Волынские епархиальные ведомости. – Почаев : В типографи Почаевской Лавры, 1880. – № 32. – С. 1438–1453.
10. Переговский В. Бывшие православные монастыри в г. Дубне Волынской губернии, основанные князьями Острожскими / В. Переговский // Волынские епархиальные ведомости. – Почаев : В типографи Почаевской Лавры, 1880. – № 34. – С. 1537–1554.
11. Пшеничний Ю. Топографія та опис католицької парафіяльної забудови у Дубні в кінці XVIII – на початку XIX ст. / Ю. Пшеничний // Архітектурна спадщина Волині. Збір. наук. праць. – Рівне, 2014. – С. 82–91.
12. Ульяновський В. Князь Василь-Острозький: історичний портрет у галереї предків та нащадків / В. Ульяновський. – К. : Простір, 2012. – 1370 с. : 40 іл.
13. Центральний державний історичний архів України в м. Києві, ф. 2092, оп. 1, од. зб. 12. Опис Дубенського монастиря із всіма будівлями і майном в час передачі його в управління і розпорядження ксьондзу Язону Овсюкевичу – Дубенському вікарію, 16 арк.
14. Księga wizyt kościoła parafialnego w Płycy powiatu dubieńskiego; [wydał J. Hoffman] // Rocznik Wołyński. – 1935. – T. 4. – S. 157–176.

Стаття надійшла до редколегії 22.01.2016

Юрий Пшеничный

ЗАСТРОЙКА ДУБЕНСКИХ СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСКОГО И КРЕСТОВОЗДВИЖЕНСКОГО МОНАСТЫРЕЙ ЗА ОПИСАНИЕМ 1769 Г.

В статье рассматриваются и публикуются описания строений Спасо-Преображенского и Крестовоздвиженского монастырей в г. Дубно, составлены в 1769 г. Они позволяют исследовать планировочную структуру, характер и архитектурные особенности монастырской застройки.

Ключевые слова: монастырь, строение, описание.

Juriy Pshenichniy

BUILDINGS OF SPASO-PREOBRAZHENSKY AND KHRESTOWOZDZYHENSKY MONASTERIES OF DUBNO IN THE DESCRIPTION FROM YEAR 1769

Spaso-Preobrazhensky and Khrestovozdvyzhensky monasteries of Dubno are one of the oldest in Volyn region. Thanks to the considerable support of princes of Ostrog in the second half of XVI – at the beginning of the XVII century, religious and cultural activity aimed at composing theological texts and translation of the Holy Bible was centered on them.

The key buildings of both monasteries, which are described in the published inventory, are of earlier origin. Namely, the building of the churches is attributed to the princes of Ostrog by the author. Most of the utility buildings, as well as residential units, were in a satisfactory state at the time when the inventory was made. This allows inferring that they were either new-built or repaired. The presence of a big number of utility buildings, which were used for storing tools and provisions, leads to the conclusion that the monks themselves were involved in procurement prior to the XVIII century.

The descriptions contribute to the reproduction of monastery yards' planning and individual buildings in it, particularly their architectural and art peculiarities. Different variants of buildings' construction and approaches to their interior and exterior decorations can be observed, which helps to see some displays of folk construction tradition of one town. Thus, most residential units and utility buildings were made of wood, the bakery of Khrestovozdvyzhensky monastery also had a whickered inner porch, the houses of the prior and the priests were plastered with clay and the washhouse was perched on the poles above the water.

Key words: monastery, building, description.